

Taal & Emotie

Politieke en satirische vermeldingen en de waardering van stellingen
over het Nederlandse buitenlandbeleid

Universiteit Utrecht
BA Eindwerkstuk Communicatie- en Informatiewetenschappen
Taal en Emotie

Utrecht, juni 2012

Naam: Marjanne Slagter
Studentnummer: 3468879
Begeleider: Marijn Struiksmā

Taal & Emotie

Politieke en satirische vermeldingen en de waardering van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid

Marjanne Slagter

Communicatie- en Informatiewetenschappen, Universiteit Utrecht

ABSTRACT

Taal en emotie zijn nauw verwant. Een steeds vaker terugkerend onderwerp in het publieke debat is het Nederlandse buitenlandbeleid. In het onderzoek dat wordt uiteengezet in dit artikel wordt getracht antwoord te geven op de vraag wat de invloed van politieke en satirische vermeldingen is op het beoordelen van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid. De eerste verwachting is dat stellingen met een rechtspolitieke vermelding positiever beoordeeld zullen worden dan stellingen met een satirische vermelding. Dit vanwege het feit dat een politicus geloofwaardiger overkomt dan een cabaretier en dat er bij een politicus meer sprake is van deskundigheid en betrouwbaarheid. De tweede verwachting binnen dit onderzoek is dat stellingen met een satirische vermelding op dezelfde manier beoordeeld zullen worden als stellingen zonder bron. Dit vanwege het feit dat etnische humor een weerspiegeling is van de manier waarop de samenleving omgaat met etnisch verschil. Er wordt getoetst met behulp van een enquête met stellingen over onder meer het Nederlandse buitenlandbeleid. Bij de stellingen wordt ofwel gesuggereerd dat zij afkomstig zijn van rechts-populistische politici, ofwel gesuggereerd dat zij afkomstig zijn van maatschappijkritische cabaretiers. Implicaties binnen het onderzoek betreffen het onderzoeksdesign, de onderzoeksomgeving en de vooringenomenheid van de participanten. Mogelijkerwijs is er een *carry-over* effect opgetreden. Ondanks de implicaties blijkt uit de resultaten dat stellingen met een rechtspolitieke vermelding negatiever beoordeeld worden dan stellingen met een satirische vermelding. Ook is er een significant verschil gevonden tussen de stellingen met een satirische vermelding en stellingen zonder bron. Bij de neutrale stellingen is geen significant verschil gevonden tussen de bronsoorten.

Inleiding

Taal is niet zwart-wit te zien. Taal kan iemand laten lachen, huilen, boos maken, irriteren en ga zo maar door. Zoals Jos van Berkum stelt in zijn oratie *Zonder gevoel geen taal* (2011) komen taal en gevoel bij elkaar. Taal en gevoel zijn twee componenten die elkaar wederzijds kunnen beïnvloeden. Enerzijds kan taal een bepaald gevoel bewerkstelligen, anderzijds kan de gemoedstoestand van invloed zijn op de woordkeuze. In dit eerste geval is de bron van grote invloed. Vergelijk de volgende situaties eens:

I. Je komt thuis na een drukke werkdag en je partner zegt: 'Hoi schat, alles goed?'. Waarschijnlijk waardeer je dit en beantwoord je de vraag.

II. Na een drukke werkdag sta je te wachten op de bus terwijl een duister figuur zegt: 'Hoi schat, alles goed?'. Waarschijnlijk wil je op zo'n moment liever ergens anders staan en neger je de figuur.

Het moge duidelijk zijn dat de interpretatie van twee dezelfde zinnen op meerdere

manieren kan verlopen. Bovenstaand voorbeeld komt wellicht niet dagelijks voor. Een onderwerp dat wel dagelijks voorkomt en veelvuldig terug te vinden is in kranten, op TV, in cabaretvoorstellingen en in de Tweede Kamer is het Nederlandse buitenlandbeleid. Hoe gaan Nederlanders om met immigratie, de islam, vluchtelingen, de Europese eenwording en dergelijke? Soms verschilt de inhoud van politieke en satirische vermeldingen over dit onderwerp nauwelijks. De uitspraak *"Ik wil moskeeën afbreken (...) Ik ga er als eerste met cement en stenen heen om die moskeeën dicht te metselen"*, afkomstig van Geert Wilders (De Limburger, 4 september 2004), zou wellicht anders geïnterpreteerd worden als deze afkomstig zou zijn van een cabaretier als Youp van 't Hek. Ook zou dit het geval zijn bij de uitspraak *"Veertigduizend asielzoekers per jaar, dat is in vier jaar tijd een stad van een omvang van Groningen"*, afkomstig van Pim Fortuyn (Volkskrant, 9 februari 2002). Interessant is om te onderzoeken op welke manier uitspraken gewaardeerd worden die zowel afkomstig kunnen zijn van rechtse politici als van maatschappijkritische cabaretiers. Politici brengen hun uitingen veelal ondubbelzinnig naar voren, er is weinig ruimte voor meerdere interpretaties. Bij cabaretiers is echter sprake van een ironische lading en uitingen die dubbelzinnig worden gebracht. In het onderzoek zal gekeken worden of respondenten de serieuze lading en de ironische lading meenemen in de beoordeling van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid. Wat zowel de politicus als de cabaretier gemeen hebben, is dat zij een bepaald effect op de luisteraar teweeg willen brengen. Een effect op de luisteraar of lezer kan bereikt worden door middel van effectieve taal.

Effectieve taal bestaat veelal uit woorden met een sterke fysieke component, omdat het de luisteraar of lezer in beweging kan brengen (Van Berkum, 2011, p.5). Woorden kunnen raken. Gevoel en emotie kunnen een kortstondige reactie op een specifieke gebeurtenis zijn, zoals een compliment krijgen. Naast deze kortstondige reactie bestaan er ook mildere affectieve toestanden, wat Van Berkum ook wel een

achtergrondgevoel noemt (Van Berkum, 2011, p.10). Tussen taal en gevoel kunnen verschillende relaties gelegd worden. Allereerst kan er over gevoel gepraat worden, gevoel dient in dit geval als gespreksstof. Ten tweede beïnvloedt de inhoud de taalperceptie. Dit is het geval wanneer taal een gevoel naar boven brengt. Een voorbeeld hierbij is het volgende: achter in de krant zie je een rouwadvertentie staan die je verdrietig maakt. In dit geval brengt dat wat je leest een bepaald gevoel naar boven. Een derde relatie tussen taal en gevoel is het sturen van een gezamenlijk sociaal project, ofwel communicatie. Informatie wordt uitgewisseld en zoals Van Berkum stelt gaat het om affectief delen; er wordt een gezamenlijk gevoel gecreëerd. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de jaarlijkse dodenherdenking op de Dam. Samen met honderden andere Nederlanders wordt geluisterd naar toespraken. Gevoel bevindt zich dan middenin de communicatie. De laatste relatie tussen taal en gevoel is stemming. Stemming verandert het begripsproces (Van Berkum, 2011, p.21). De stemming van een mens kan op verschillende manieren invloed hebben op het taalbegrip en het taalgebruik. Een gedeprimeerd mens heeft vaak geen zin meer om te praten en een verliefd mens kan vaak niet stoppen met praten. De werking van het taalbegripssysteem wordt door de eigen stemming beïnvloedt, vaak zonder dat dit bewust gebeurt. 'Gevoel kleurt onze waarneming en stuurt ons handelen', aldus Van Berkum (2011, p.21). En dit is precies waar dit onderzoek zich op richt.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat bronvermelding een - vaak grote - invloed heeft op de waardering van taal. Dit is gebleken uit onder andere het onderzoek van Horvath, Hegarty, Tyler & Mansfield (2011) naar de invloed van bronvermelding bij seksistische uitspraken. In dit onderzoek zijn diverse seksistische uitspraken aan proefpersonen voorgelegd. In het eerste experiment werden uitspraken gebruikt die voor een gedeelte afkomstig waren uit Lads' mags en voor een ander gedeelte uit interviews met veroordeelde verkrachters. In het onderzoek is gekeken naar de mate waarin

proefpersonen zich konden identificeren met de uitspraken en de invloed van de bronvermelding. Het bleek dat proefpersonen zich beter konden identificeren met de seksistische uitspraken als zij afkomstig waren uit Lads' mags, ook al was dit niet het geval en waren de uitspraken afkomstig van veroordeelde verkrachters. Wanneer echter de juiste bronvermelding werd gebruikt, bleek dat proefpersonen zich minder identificeerden met uitspraken van veroordeelde verkrachters. In het tweede experiment werd proefpersonen gevraagd aan te geven of de uitspraken ofwel uit Lads' mags ofwel van veroordeelde verkrachters afkomstig waren. Het bleek dat 55% van de uitspraken juist ingedeeld was (Horvath et al., 2011, p.13). In het onderzoek wordt geconcludeerd dat seksistische uitspraken positiever beoordeeld worden als zij uit Lads' mags afkomstig zijn. Wat uit bovenstaand onderzoek blijkt, is dat de bron van een tekst van essentieel belang is bij de interpretatie ervan. Als een bron geloofwaardig is, werkt deze overtuigender op de luisteraar of lezer dan wanneer de bron niet geloofwaardig is (Jansen & Jansen, 2010). Waskowskij (2011) heeft dit nader onderzocht bij 4- en 5- VWO-leerlingen. Zij onderzocht wat de invloed is van de bron en van het persoonlijk aanspreken op tekstwaardering, imago van de zender, overtuigingen en intenties. Als onderzoeksonderwerpen is gekozen voor voorlichtingsteksten over werk, geld en seksualiteit. In de tekst die de jongeren te lezen kregen werden zij ofwel met *je* aangesproken of niet aangesproken. De jongeren kregen een tekst over veilig vrijen en belasting terugvragen. Er werd verwacht dat naarmate een tekst gevoeliger lag - de tekst over veilig vrijen - de negatieve invloed van de tekst groter was. De invloed van de bron werd onderzocht door middel van bronmanipulatie: in het ene geval was de tekst afkomstig van een jongere en in het andere geval van een volwassene. Er werd verwacht dat bij de tekst over belasting terugvragen de volwassen bron overtuigender was en bij de tekst over veilig vrijen de jongere bron. Aan de verwachtingen in dit onderzoek werd niet geheel voldaan. Het bleek dat de jongeren de persoonlijke aanspreekvorm in de tekst over veilig vrijen waardeerden. Bij de tekst over belasting

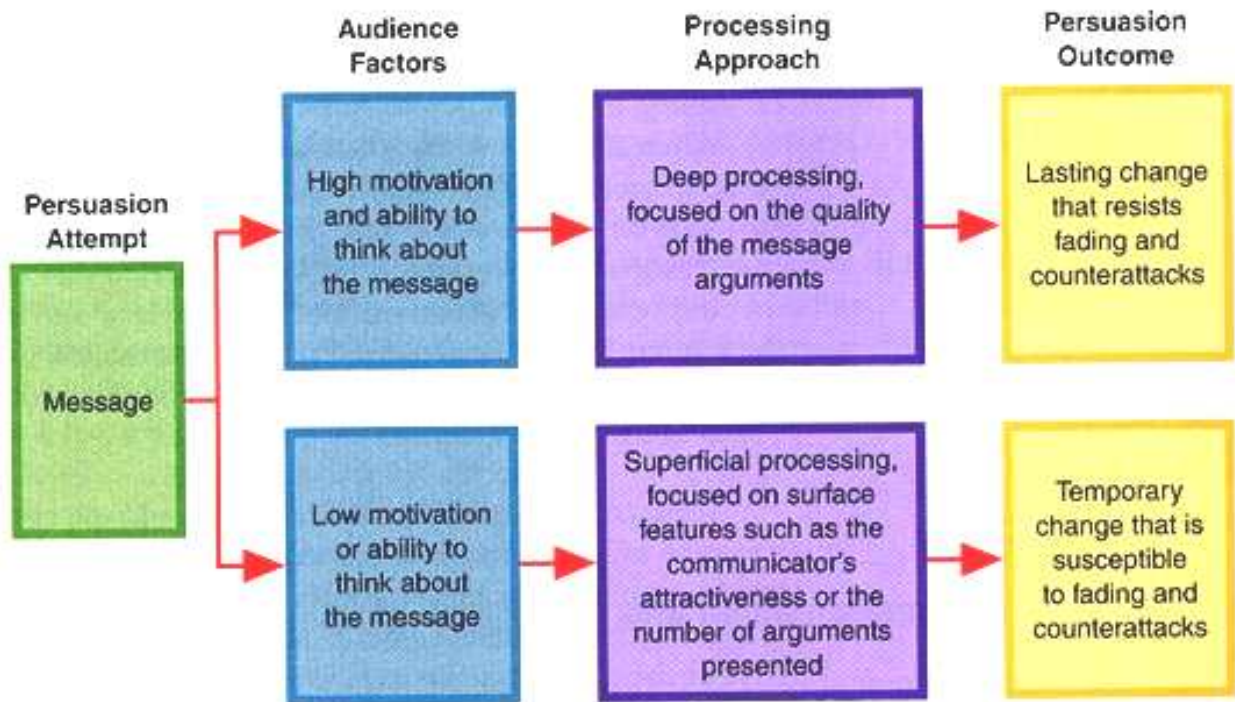
terugvragen was geen voorkeur voor de manier van aanspreken. Hierbij had de bron dus geen invloed. De overtuigingskracht van de teksten kon niet worden vastgesteld, omdat de overtuigingen over veilig vrijen en belasting terugvragen al heel hoog waren (Waskowskij, 2011). Het blijkt dat de invloed van de bron zeer afhankelijk is van het onderwerp. Als de tekst de lezer persoonlijk aanspreekt, zal er een grotere waarde gehecht worden aan de bron dan wanneer de tekst de lezer koud laat. Ook blijkt dat wanneer de overtuiging al hoog is over een bepaald onderwerp, de tekst zelf minder snel overtuigt. Er zijn diverse theorieën die ingaan op de doeltreffendheid van teksten en het voorspellen van het gedrag. Het *integrative model of behavioral prediction* laat zien dat gedrag beïnvloed wordt door intentie, vaardigheden en omgevingsfactoren. De intentie wordt op zijn beurt weer beïnvloed door onder andere attitudes en waargenomen normen (Fishbein & Yzer, 2003). Op deze punten wil ik nader ingaan, omdat de attitude en waargenomen normen van essentieel belang zijn bij het vormen van een mening over een complex onderwerp als het Nederlandse buitenlandbeleid.

Een attitude is een houding ten opzichte van een bepaald idee of concept. De houding van een persoon heeft alles te maken met gedragsovertuigingen en de evaluatie van gevolgen van bepaald gedrag. Gedragsovertuigingen geven aan hoe waarschijnlijk gevolgen van bepaald gedrag worden geacht en hoe wenselijk deze gevolgen zijn. Als iemand de gevolgen van het verbod op hoofddoekjes in publieke ruimtes in Nederland gunstig vindt en dit ook wenselijk acht, is het zeer waarschijnlijk dat deze persoon een positieve attitude heeft ten opzichte van het verbieden van hoofddoekjes. Een tweede factor die van invloed is op de intentie van de lezer of luisteraar is waargenomen normen. Dit zijn normatieve overtuigingen over de opvattingen van andere mensen en de waarde die aan deze opvattingen wordt gehecht. De perceptie van de meningen van anderen speelt hierbij een grote rol. De stellingen van het experiment in dit onderzoek zijn ofwel afkomstig van rechts-populistische politici ofwel van maatschappij-

kritische cabaretiers. Een voorstander van Geert Wilders zal naar alle waarschijnlijkheid waarde hechten aan zijn opvattingen. Een tegenstander zal minder waarde hechten aan zijn opvattingen (Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2009).

Zoals eerder gezegd, is gebleken dat bronvermelding van invloed is op de waardering van taal. Informatie wordt verwerkt aan de hand van mentale processen. Het *Elaboration Likelihood Model* (ELM) laat zien op welke manieren dit kan gebeuren (figuur 1). Een mens kan twee mentale 'routes' afleggen om informatie te verwerken: een centrale en een perifere route. Er is sprake van een centrale route als de lezer of luisteraar de informatie zorgvuldig in zich opneemt en kritische afwegingen maakt. Van een perifere route is sprake wanneer de lezer of luisteraar informatie oppervlakkig verwerkt op basis van perifere aanwijzingen. Bij deze tweede route wordt er minder gelet op de inhoud en meer op de aantrekkelijkheid van de bron. Het gebruik van adjectieven (*goede, beste, stijlvolle*) en de lay-out van een tekst zijn voorbeelden van perifere aanwijzingen. De route die iemand aflegt bij het verwerken van informatie is afhankelijk van de motivatie

en capaciteit van deze persoon. Als de motivatie van de lezer of luisteraar groot is en er sprake is van een hoge capaciteit in het begrijpen van de informatie, zal er een centrale route afgelegd worden. Als er echter sprake is van weinig motivatie en een lage capaciteit om de informatie te begrijpen, zal er een perifere route afgelegd worden (Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2009). In figuur 1 is te zien hoe een centrale en perifere route afgelegd wordt. De bovenste factoren, houding en uitkomst, zijn die van een centrale route. De onderste zijn die van een perifere route. Bij een perifere verwerking vormen mensen een oordeel aan de hand van de aantrekkelijkheid en geloofwaardigheid van een bron. Er wordt in dit geval bijvoorbeeld gelet op het aantal argumenten dat gegeven wordt. Ook speelt de deskundigheid van de bron een rol, mits de ontvanger ondeskundig is. De uitkomst van deze soort verwerking is een tijdelijke. Dat wil zeggen dat de eventuele verandering van standpunt die bij de lezer of luisteraar teweeggebracht wordt van korte duur is (Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2009). Bij een centrale verwerking let de ontvanger op de kwaliteit van de argumenten en is er sprake van een meer nauwkeurigere verwerking dan bij

Figuur 1: Elaboration Likelihood Model (Kenrick, Neuberg, & Cialdini, 2002)

een perifere verwerking. De uitkomst van deze soort verwerking is niet veranderlijk en gaat vervaging en tegenaanvallen tegen. Oprechtheid en belangeloosheid bepalen de betrouwbaarheid van een bron. De deskundigheid en betrouwbaarheid van een bron vormen samen de geloofwaardigheid. Als een van deze factoren mist, zal de bron ongeloofwaardig worden geacht (O'Keefe, 2002). O'Keefe stelt dat als het onderwerp weinig relevant is voor de ontvanger een bron met een hoge geloofwaardigheid overtuigender werkt dan een bron met weinig geloofwaardigheid. De verklaring hiervoor is terug te vinden in het ELM. Bij een minder relevant onderwerp verloopt de verwerking perifeer. Het ontbreekt de ontvanger aan motivatie waardoor er minder kritisch naar de tekst wordt gekeken. In dit geval wordt er teruggevallen op de geloofwaardigheid van de bron. Als het onderwerp echter wel relevant is voor de ontvanger, wordt de inhoud van de tekst diepgaand verwerkt en zal er minder aandacht besteed worden aan de bron (O'Keefe, 2002).

Het publieke debat

Een onderwerp dat in de huidige Nederlandse maatschappij een grote rol speelt, is de houding van rechtse politici op het buitenlandbeleid. Er gaat geen week voorbij zonder dat media aandacht besteden aan dit onderwerp. Uitspraken van rechtse populistische politici als Geert Wilders en Rita Verdonk hebben de laatste jaren al heel wat teweeggebracht. Het gaat zelfs zo ver dat door negatieve uitspraken van Wilders en Verdonk Nederlandse allochtone ambtenaren moeilijker carrière maken dan Nederlandse autochtone ambtenaren. Regelmatig veroorzaakt Wilders ophef met zijn uitspraken; hij staat dan ook bekend als de politicus met zijn provocerende uitspraken. Het jaarverslag 2008 van het Meldpunt Discriminatie Internet wijst erop dat de Partij Voor de Vrijheid een belangrijke oorzaak is van verscherpte tegenstellingen in het debat rondom moslims (Meldpunt Discriminatie Internet, Jaarverslag 2008). In het publieke debat krijgen moslims steeds meer aandacht.

Het is moeilijk aan te wijzen waarom precies deze trend zich voortzet. Er zijn echter wel diverse gebeurtenissen op te noemen die bijdragen aan deze trend. Voorbeelden zijn de aanslagen van 11 september 2001, de moord op Theo van Gogh en de politiek waarin steeds meer rechts-populistische geluiden te horen zijn. De Raad van Europa heeft in 2008 een rapport uitgebracht waarin gesteld wordt dat er een toename van *islamofobie* in Nederland heeft plaatsgevonden. Het secretariaat van de Europese commissie tegen racisme en onverdraagzaamheid stelt dat taalgebruik hier een cruciale rol in speelt. Vooral politici gebruiken steeds vaker stigmatiserende, stereotyperende en soms zelfs racistische uitspraken over moslims of de islam (Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI), Derde rapport over Nederland, 2008).

Een andere publieke plaats waar veelvuldig over het buitenlandbeleid, immigratie en allochtonen wordt gesproken, is het podium. En dan wel het podium van een cabaretier. Kuipers (2005) stelt dat etnische humor een weerspiegeling is van de manier waarop de samenleving omgaat met etnisch verschil. Een cabaretier doorbreekt met etnische humor dikwijls een taboe. Maar wat is nu precies het verschil tussen de uitspraken van een cabaretier en uitingen van politici over etniciteit? Kuipers stelt dat dit verschil met name te maken heeft met de context waarin een cabaretier zijn grap verteld, de grensoverschrijding, het groepsproces dat daarbij hoort en de kwaliteit van de grap zelf. De uitspraken van een cabaretier verleiden tot een lach wegens de satirische lading (Kuipers, 2005).

Zoals eerder besproken stellen Jansen & Jansen (2010) dat een bron overtuigender werkt als deze ook geloofwaardig is. Als de bron niet geloofwaardig is, zal er sprake zijn van minder overtuiging op de luisteraar en lezer. Ook is aan de hand van het onderzoek van Horvath et al. (2011) duidelijk geworden dat de bron een grote invloed heeft op de waardering van taal. Seksistische uitspraken worden normaler bevonden als wordt gesuggereerd dat deze uit Lads' mags afkomstig zijn dan wanneer duidelijk is dat de uitspraken van veroordeelde verkrachters

afkomstig zijn. Het onderzoek van Waskowskij (2011) heeft laten zien dat de invloed van de bron zeer afhankelijk is van het onderwerp. Zij deed haar onderzoek bij 4- en 5- VWO-leerlingen en vond een interactie-effect tussen bron en waardering. Als de overtuiging over een bepaald onderwerp al heel hoog is, zal de bron nauwelijks invloed hebben op de waardering van een tekst. Hoeken, Hornikx & Hustinx (2009) stellen daarbij nog dat de deskundigheid en betrouwbaarheid van de bron een rol speelt. Deze twee vormen samen namelijk de geloofwaardigheid van de bron. Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken op welke manier politieke en satirische vermeldingen van invloed zijn op de waardering van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid. De vraagstelling van het onderzoek luidt daarom als volgt:

In hoeverre hebben politieke en satirische vermeldingen invloed op het beoordelen van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid?

In dit onderzoek zal gekeken worden in hoeverre en op welke manier uitspraken over het Nederlandse buitenlandbeleid gewaardeerd worden aan de hand van verschillende bronvermelding. Stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid worden beoordeeld met in het ene geval cabaretiers als bron en in het andere geval rechts-populistische politici als bron. Naar aanleiding van het derde rapport over Nederland van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie kan gesteld worden dat rechtse politici steeds vaker stigmatiserende, stereotyperende en soms zelfs racistische uitspraken over moslims of de islam doen. Ook bij uitingen van maatschappijkritische cabaretiers is vaak sprake van hetzelfde soort uitingen. Een politicus zal echter geloofwaardiger over komen dan een cabaretier, omdat er bij een politicus meer sprake is van deskundigheid en betrouwbaarheid. Zoals eerder vermeld, stelt Kuipers (2005) dat etnische humor een weerspiegeling is van de manier waarop de samenleving omgaat met etnisch verschil. Een stelling over het Nederlandse buitenlandbeleid die

beoordeeld wordt zonder dat daar een bron bij vermeld wordt, zou dus op dezelfde manier beoordeeld moeten worden als een stelling met een maatschappijkritische cabaretier als bron. De eerste verwachting bij de vraagstelling is dat stellingen met een rechtspolitieke vermelding positiever beoordeeld worden dan stellingen met een satirische vermelding. De tweede verwachting is dat stellingen met een satirische vermelding op dezelfde manier beoordeeld worden als stellingen zonder bron.

Het onderzoek kent een within-subjects design. Op deze manier kan er een vergelijking gemaakt worden tussen de twee soorten bronnen binnen dezelfde groep respondenten. In het onderzoek wordt gebruikt gemaakt van een enquête. In deze enquête komen diverse stellingen aan bod. De stellingen gaan over het buitenlandbeleid, de bezuinigingen, alledaagse bezigheden en andere actuele onderwerpen. Er is voor diverse onderwerpen gekozen om het eigenlijke doel van het onderzoek te verbloemen. De onafhankelijke variabele binnen dit onderzoek is de bronvermelding. Bij de stellingen wordt ofwel gesuggereerd dat zij afkomstig zijn van rechts-populistische politici als Geert Wilders en Pim Fortuyn, ofwel gesuggereerd dat zij afkomstig zijn van maatschappijkritische cabaretiers als Youp van 't Hek en Freek de Jonge. De afhankelijke variabele is de beoordeling op de stellingen.

Methode

Participanten

Aan het onderzoek hebben 275 proefpersonen deelgenomen. Na het afnemen van de enquête bleek dat het niet geheel een homogene groep betrof. Er is gekozen voor een onderzoeksgroep met participanten in de leeftijd van 18-30 jaar ($M = 22.12$; $SD = 2.33$) en met een HBO- of WO-opleiding. Deze groep bestaat uit 240 proefpersonen, waaronder 71 mannen (29.6%) en 169 vrouwen (70.4%). Bij 165 proefpersonen is het hoogst genoten opleidingsniveau WO (68.8%) en bij 75

proefpersonen is dit HBO (31.2%). In conditie 1 bevinden zich de minste participanten ($N = 69$), daarna volgt conditie 3 ($N = 79$) en in conditie 2 bevinden zich de meeste participanten ($N = 92$).

Materiaal

Het materiaal bestaat uit een enquête met 60 items. Deze items zijn onderverdeeld in 4 blokken die elk 15 items bevatten. Binnen deze items is gekozen voor drie soorten stellingen: negatieve, positieve en neutrale stellingen. Dit houdt in dat er bij een stelling die ingedeeld is bij de 'negatieve' categorie

een negatief antwoord verwacht wordt, bij een stelling die ingedeeld is bij de 'positieve' categorie een positief antwoord enzovoorts. Binnen ieder blokje stellingen is gekozen voor een pseudorandom volgorde van verschillende items. Er is gebruikt gemaakt van twee experimentele groepen en van een controlegroep. De experimentele groepen hebben de stellingen met bronvermelding gekregen en de controlegroep kreeg dezelfde stellingen, maar dan zonder bronvermelding. De drie groepen respondenten hebben de blokjes met stellingen in een verschillende volgorde aangeboden gekregen. Dit is te zien in tabel 1. In tabel 2 zijn de stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid te zien die in

Tabel 1: Schematische weergave van het onderzoek

Conditie	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
1: Controlegroep	Zonder bron	Zonder bron	Zonder bron	Zonder bron
2: Exp. groep	Cabaretier	Politicus	Cabaretier	Politicus
3: Exp. groep	Politicus	Cabaretier	Politicus	Cabaretier

Tabel 2: Stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid

Blok 1

1. Dat er een quotum van 1000 asielzoekers per jaar wordt ingevoerd is een uitstekend idee.
2. Het dragen van hoofddoekjes in publieke functies moet verboden worden.
3. Aan militaire operaties moet geen ontwikkelingsgeld besteed worden.
4. Vrouwenbesnijdenis moet zwaar bestraft worden.

Blok 2

5. De koran is in strijd met onze rechtsstaat en moet daarom verboden worden.
6. Het is terecht dat ons belastinggeld aan buitenlandse criminelen in Nederlandse TBS-klinieken besteed wordt.
7. Uitkeringstrekking met een niet-Nederlandse nationaliteit moeten terug naar eigen land.
8. De gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen moet verdedigd worden.
9. Overlast door Oost-Europese werknemers moet harder aangepakt worden.

Blok 3

10. Voor mensen uit Islamitische landen moet er een immigratiestop komen in de wet.
11. De uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking zijn veel te hoog voor een klein land als Nederland.
12. Alle Islamitische scholen in Nederland moeten gesloten worden.
13. Dat Moslimvrouwen behandeling door mannelijke artsen weigeren, zou niet mogelijk moeten zijn.
14. Positieve discriminatie bij allochtonen en illegalen moet gestopt worden.

Blok 4

15. Aan multiculturele projecten mag geen geld meer worden gegeven.
16. Voor allochtonen in de zorg moet er geen speciaal personeel aangesteld worden.
17. Het is idioot om te denken dat alle culturen gelijkwaardig zijn aan elkaar.
18. Het dragen van een hoofddoekje in het onderwijs zou geaccepteerd moeten worden.

het experiment gebruikt zijn. Iedere stelling wordt met drie verschillende intenties beoordeeld: zonder bron, met als bron maatschappijkritische cabaretiers en met als bron rechts-populistische politici. Naast de stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid worden ook neutrale stellingen gebruikt. Voorbeelden van dit soort stellingen zijn 'Een dure auto is goed voor het aanzien van de straat' en 'Een nette voortuin is een weldaad voor de buurt'. Er zullen 22 van dit soort stellingen in de analyse gebruikt worden. Zo kunnen de uitkomsten van de gemiddelde beoordelingen op zowel de stellingen over het buitenland als de gemiddelde beoordelingen op de neutrale stellingen vergeleken worden.

Procedure

De stellingen werden telkens beoordeeld op een 7-puntsschaal. Hierbij staat 1 voor 'helemaal mee oneens' en 7 voor 'helemaal mee eens'. De stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid kunnen over de volgende onderwerpen worden verdeeld: islam, immigratie en buitenlandpolitiek. Om een goede vergelijking te kunnen maken met stellingen over het buitenlandbeleid en minder geladen stellingen, zijn er zoals eerder genoemd ook stellingen over zaken als bezuinigingen, de AOW en het straatbeeld toegevoegd. Aan het einde van de enquête wordt de respondenten een aantal persoonlijke vragen gesteld over leeftijd, geslacht, hoogst genoten opleidingsniveau, politieke voorkeur, politieke ontwikkelingen, het op de hoogte zijn van het nieuws en stemgedrag. Hierna volgen vragen over de affiniteit van de respondent met de rechts-populistische politici Geert Wilders en Pim Fortuyn en de maatschappijkritische cabaretiers Youp van 't Hek en Freek de Jonge. Tot slot volgt een aantal vragen over de emotionele toestand van de respondent tijdens het maken van de vragenlijst en wordt er gevraagd naar enkele karaktereigenschappen. De enquête is afgenomen met behulp van het online surveyprogramma *Qualtrics*. De enquête is digitaal naar een groot aantal proefpersonen verzonden. De

respondenten zijn niet vooraf geselecteerd en zijn willekeurig over de drie groepen verdeeld.

Analyse

Voordat er gewerkt kan worden met de data, moet gecontroleerd worden of de stellingen hetzelfde meten. Het was nodig enkele stellingen (6 en 18) om te polen, om de scores op de stellingen eenduidig te houden. Door dit te doen, betekent een hoge score bij de resultaten een positieve attitude jegens de islam, immigratie en de buitenlandpolitiek en een lage score een negatieve attitude jegens de islam, immigratie en de buitenlandpolitiek.

Een voorbeeld maakt dit duidelijk:

Als er op de stelling '*Het dragen van hoofddoekjes in publieke functies moet verboden worden*' hoog gescoord is, betekent dit een negatieve attitude ten opzichte van hoofddoekjes. Als echter hoog gescoord wordt op de stelling '*Het dragen van een hoofddoekje in het onderwijs zou geaccepteerd moeten worden*' betekent dit een positieve attitude ten opzichte van hoofddoekjes.

Om te kijken of de 18 items over het buitenlandbeleid één schaal mogen vormen, is gebruik gemaakt van Cronbach's Alpha. De onderlinge correlatie tussen de items wordt hierbij getoetst. De betrouwbaarheid is enkel getoetst in de neutrale conditie, om zo een goed beeld te krijgen van de betrouwbaarheid van de stellingen die beoordeeld zijn zonder bron. De betrouwbaarheid van het cluster bleek hoog genoeg om somscores te maken (CA = 0.626). Er zijn vervolgens twee somscores gemaakt: een gemiddelde score van de beoordeelde stellingen in blok 1 en 3 en een gemiddelde score van de stellingen in blok 2 en 4. Dit is gedaan met het oog op de vergelijking tussen de verschillende bronsoorten die later in dit onderzoek aan bod komt. Hetzelfde is gedaan met de 22 neutrale stellingen. Ook dit cluster is hoog genoeg om somscores te maken (CA = 0.615).

Gezien het karakter van het onderzoek is het van belang om te kijken naar de houding

van de onderzochte groep ten opzichte van rechts-populistische politici en maatschappijkritische cabaretiers. De uitkomsten van het onderzoek kunnen dan tegen het licht van deze frequentie gehouden worden. Om deze reden is het gemiddelde genomen van de antwoorden op de stellingen die de waardering van Geert Wilders, Pim Fortuyn, Youp van 't Hek en Freek de Jonge meten. De houding is gemeten aan de hand van de volgende stelling: 'Ik sta ten opzichte van naam politicus/cabaretier...'. Deze stelling is beantwoord op een zevenpuntsschaal waarbij 1 'extreem negatief' en 7 'extreem positief' betekent. Er is een gemiddelde somscore gemaakt van de houding ten opzichte van de rechts-populistische politici Geert Wilders en Pim Fortuyn en een somscore van de houding ten opzichte van de maatschappijkritische cabaretiers Youp van 't Hek en Freek de Jonge. Het blijkt dat de gemiddelde houding ten opzichte van rechts-populistische politici negatiever is dan de houding ten opzichte van maatschappijkritische cabaretiers. Het gemiddelde is uitgerekend met behulp van *descriptives* waarbij de twee somscores als variabelen gebruikt zijn. De gemiddelde waardering van Geert Wilders en Pim Fortuyn is 2.87 (SD = 0.83) en de gemiddelde waardering van Youp van 't Hek en Freek de Jonge is 4.33 (SD = 1.11).

In het onderzoek is een *Repeated Measures Anova* gebruikt om de drie condities met elkaar te vergelijken. Dit wordt gedaan omdat het onderzoek zoals eerder aangegeven een within-subject design kent en omdat alle participanten deelnemen aan alle experimentele condities. De variantie waarvan in dit onderzoek sprake is, is de variantie die gecreëerd wordt door individuele verschillen in beoordeling en het effect van de manipulatie, namelijk de bron. Met deze toets kan gekeken worden of er sprake is van een verschil tussen de beoordelingen en of dit verschil significant is en dus veroorzaakt wordt door de bronmanipulatie. Er is gekozen voor twee within-subjects variabelen, namelijk de somscore van de buitenlandstellingen in blok 1 en 3 en de somscore van de buitenlandstellingen in blok 2 en 4. Er zijn dus twee levels. Als factor is de conditie gebruikt. Bij opties is aanvullende uitvoer aangevraagd,

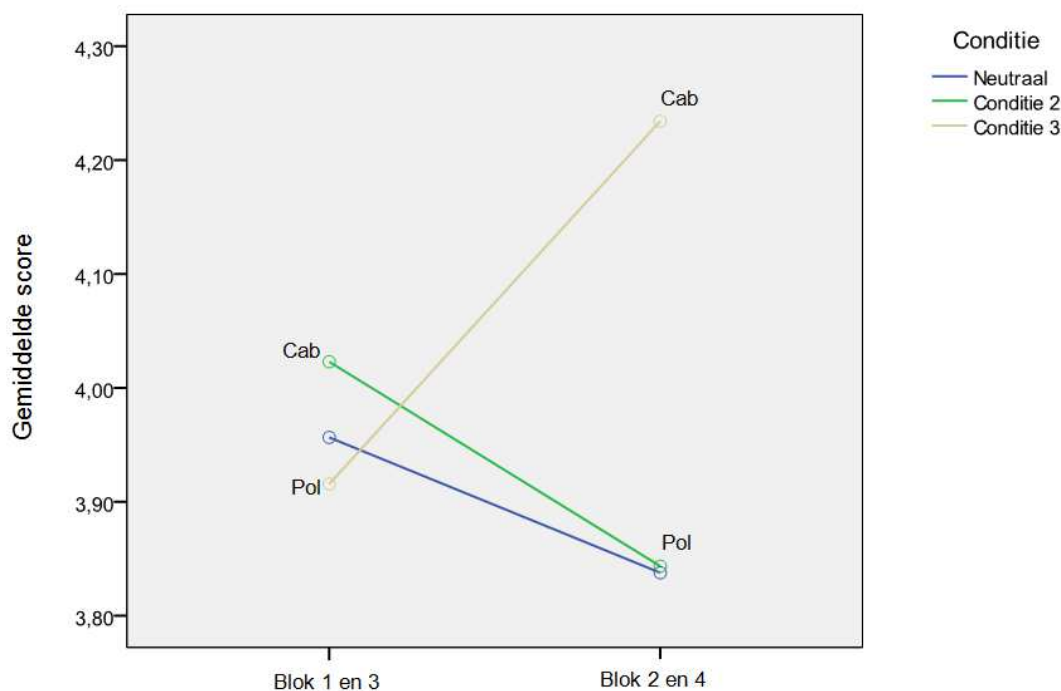
namelijk de *descriptive statistics* en de volgende *Estimated Marginal Means*: 'Overall', 'Conditie', 'Buitenlandstellingen' en 'Conditie*Buitenlandstellingen'. De hoofd-effecten worden gemeten en als betrouwbaarheidsinterval is Bonferroni gebruikt. Op die manier wordt in de uitvoer ook gekeken naar paarsgewijze vergelijkingen tussen de condities. Er is voor gekozen de conditie op de horizontale as te plotten en de somscores op de verticale as, zodat er in een oogopslag gezien kan worden welk type bron het hoogste scoort. Dezelfde Anova is gebruikt voor de 22 neutrale stellingen. De twee within-subjects variabelen betreffen de somscore van de neutrale stellingen in blok 1 en 3 en de somscore van de neutrale stellingen in blok 2 en 4. Ook hier is als factor de conditie gebruikt.

Resultaten

Bij de buitenlandstellingen is een *Repeated Measures Anova* gebruikt met conditie als factor. Het blijkt dat de neutrale conditie in blok 1 en 3 een gemiddelde score heeft van 3.96 (SD = 0.69). In blok 1 en 3 kreeg conditie 2 de stellingen waarbij gesuggereerd werd dat deze afkomstig waren van de cabaretiers en conditie 3 dezelfde stellingen, maar dan werd gesuggereerd dat deze afkomstig waren van de politici. Conditie 2 met de cabaretiers als bron heeft hier een gemiddelde score van 4.02 (SD = 0.83) en conditie 3 met de politici als bron een gemiddelde score van 3.92 (SD = 0.64). De verschillen tussen de drie condities zijn significant ($F(2,237) = 15.30; p < 0.001$).

De neutrale conditie heeft in blok 2 en 4 een gemiddelde score van 3.84 (SD = 0.70). In blok 2 en 4 kreeg conditie 2 de stellingen afkomstig van de politici en conditie 3 de stellingen afkomstig van de cabaretiers. Conditie 2 met als bron de politici heeft hier een gemiddelde score van 3.84 (SD = 0.83) en conditie 3 met als bron de cabaretiers een gemiddelde score van 4.23 (SD = 0.51). De verschillen tussen de neutrale conditie, de conditie met de politici als bron en de conditie met de cabaretiers als bron is significant ($F(2,237) = 15.30; p < 0.001$). De waardering van

Figuur 2: Gemiddelde score op de buitenlandstellingen

de buitenlandstellingen met de cabaretiers als bron is in alle blokken het hoogst. De waardering van de buitenlandstellingen met de politici als bron is in blok 1 en 3 het laagst en in blok 2 en 4 gelijk aan de neutrale conditie (figuur 2). Er wordt hier niet voldaan aan de verwachting binnen het onderzoek dat de stellingen met een politieke vermelding positiever beoordeeld worden dan de stellingen met een satirische vermelding. Ook wordt niet voldaan aan de verwachting dat stellingen met een satirische vermelding op eenzelfde wijze beoordeeld worden als stellingen zonder bron.

De *Pairwise Comparisons* geven de paarsgewijze vergelijkingen van de condities aan. Uit de resultaten blijkt dat bij conditie 2 een significant verschil gevonden is tussen de stellingen waarbij gesuggereerd is dat zij afkomstig zijn van cabaretiers en de stellingen waarbij gesuggereerd is dat zij afkomstig zijn van politici (mean difference = 0.179; $p = 0.006$). Ook is dit het geval bij conditie 3 (mean difference = 0.319; $p < 0.001$).

Bij de neutrale stellingen is ook een *Repeated Measures Anova* met als factor de conditie gebruikt. Er is geen significant verschil gevonden tussen de condities ($F(2,237) =$

0.14; $p = 0.870$). Het type bron is hier niet van invloed op de waardering van de stellingen.

Conclusie en discussie

Het startpunt van dit onderzoek is de oratie van Van Berkum over de verwante relatie tussen taal en emotie. Om de invloed van emotie op taal te onderzoeken is gekozen voor een gevoelig onderwerp: het publieke debat over het Nederlandse buitenlandbeleid. De eerste verwachting in het onderzoek is dat stellingen met een rechtspolitieke vermelding positiever beoordeeld zullen worden dan stellingen met een satirische vermelding. De tweede verwachting binnen dit onderzoek is dat stellingen met een satirische vermelding op dezelfde manier beoordeeld zullen worden als stellingen zonder bron. Er is gebruik gemaakt van een enquête met zowel stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid als neutrale stellingen. Elke afzonderlijke stelling is beoordeeld met zowel de satirische bron, de politieke bron en zonder bron. De probleemstelling die in het onderzoek geponereerd werd, is: *'In hoeverre hebben politieke en satirische vermeldingen invloed op*

het beoordelen van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid?. Uit de resultaten is gebleken dat de gemiddelde waardering van Geert Wilders en Pim Fortuyn lager is dan de gemiddelde waardering van Youp van 't Hek en Freek de Jonge (2.87 en 4.33). De resultaten van de gemiddelde scores op de buitenlandstellingen sluiten bij deze attitude aan. Algemeen valt op dat stellingen met een satirische vermelding positiever beoordeeld worden dan stellingen met een rechtspolitieke vermelding. In blok 1 en 3 is de gemiddelde waardering op de stellingen met een politieke vermelding lager dan de gemiddelde waardering op de stellingen zonder bron en de stellingen met een satirische vermelding. In blok 2 en 4 is de gemiddelde waardering op de stellingen met een politieke vermelding gelijk aan de gemiddelde waardering op de stellingen zonder bron. Ook hier is wederom de gemiddelde waardering op de stellingen met een satirische vermelding het hoogste. De paarsgewijze vergelijking laat zien dat binnen de twee experimentele condities ook een significant verschil gevonden is tussen de bronsoorten. De stellingen van de cabaretiers worden hoger gewaardeerd dan de stellingen van de politici. Bij de neutrale stellingen is geen significant verschil gevonden tussen de bronsoorten.

In de onderzoeken van Jansen & Jansen (2010), Waskowskij (2011) en Horvath et al. (2011) blijkt dat taal en emotie nauw verwant zijn. Dit is ook te zien bij de stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid. Bij de neutrale stellingen blijken respondenten de politieke en satirische lading niet mee te nemen in hun beoordeling. In het onderzoek van Horvat et al. (2011) naar de invloed van bronmanipulatie bij seksistische uitspraken, bleek dat proefpersonen zich beter konden identificeren met de seksistische uitspraken als zij afkomstig waren uit Lads' mags, ook al was dit niet het geval en waren de uitspraken afkomstig van veroordeelde verkrachters. Lads' mags dienen als ontspanning waarbij weinig sprake is van deskundigheid. Wanneer de juiste bron werd vermeld, namelijk veroordeelde verkrachters, werd negatiever gereageerd wegens de zware lading die het

met zich meebracht. Deze trend is terug te vinden in de resultaten van dit onderzoek. Cabaretiers willen het publiek vermaken en laten ontspannen. De stellingen werden in dit geval dan ook positiever beoordeeld. Bij politici is echter al snel sprake van een zwaardere lading, aangezien het gaat over de Nederlandse beleidsvoering. Deze 'zware lading' heeft wellicht, evenals in het onderzoek van Horvath et al., gezorgd voor een meer negatieve beoordeling.

Jansen & Jansen (2010) stellen dat een geloofwaardige bron een grotere overtuigingskracht met zich meebrengt dan wanneer de bron niet of minder geloofwaardig is. De resultaten uit dit onderzoek laten echter wat anders zien. Ondanks het deskundige en geloofwaardige karakter van politici, is de overtuigingskracht niet erg hoog: de waardering ligt rond het gemiddelde. Echter moet gesteld worden dat dit resultaat aansluit bij de houding van de participanten binnen dit onderzoek ten opzichte van de rechts-populistische politici Geert Wilders en Freek de Jonge. Deze vooringenomenheid kan van invloed zijn geweest op het beoordelen van de stellingen. In het onderzoek is voldaan aan de verwachtingen van Waskowskij (2011): er is een geringe overtuigingskracht, omdat de overtuigingen over de bron al heel hoog zijn.

Reflectie, implicaties en aanbevelingen

De significante verschillen die gevonden zijn, zijn redelijk klein. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de respondenten al een duidelijk vooringenomen standpunt hadden over de onderwerpen islam, immigratie en etniciteit. Een andere verklaring zou de 7-puntsschaal kunnen zijn. Deze schaal geeft respondenten grote vrijheid in het beoordelen van de stellingen. Enerzijds is dit goed en kan duidelijk worden gezien of er meer naar de negatieve of naar de positieve kant geneigd wordt. Toch is een 5-puntsschaal makkelijker te overzien dan een 7-puntsschaal en kan er een snelle en duidelijke onderverdeling gemaakt worden tussen negatief, neutraal en positief. Wellicht zouden de gevonden verschillen beter tot hun recht komen

wanneer gebruik gemaakt was van een kleinere schaal. De kleine verschillen die gevonden zijn, kunnen ook te maken hebben met het design van het onderzoek. Er is voor een within-subjects design gekozen wegens het feit dat de kans op groepsverschillen klein zijn. De proefpersonen vormen hun eigen controle. Echter kan dit design ook een nadelig effect hebben, en dit is mogelijkwijs het geval bij het onderzoek. Bij het afnemen van de enquête zou er een *carry-over* effect kunnen hebben plaatsgevonden. De bronvermelding uit blok 1 zou nog effect kunnen hebben op het beantwoorden van de stellingen in blok 2, enzovoorts. Dit doorwerkingseffect zou een verklarende factor kunnen zijn voor het feit dat de gemiddelde scores weinig verschillen. In het vervolg zou gekozen kunnen worden voor een between-subjects design om deze validiteitsbedreigende factor te ondervangen. Bij het onderzoek is gekozen voor het online verspreiden van de enquête. Naast de voordelen van deze methode, zoals een snelle respons en het bereiken van veel respondenten, kleven er ook nadelen aan. Een nadeel is dat de onderzoeker niet precies weet in wat voor omgeving de enquête is gemaakt en hoeveel tijd ervoor genomen is. Er is binnen dit onderzoek geen inzicht verkregen in de mentale routes die de participanten hebben afgelegd. Zoals Hoeken, Hornikx &

Hustinx (2009) stellen kan er zowel een centrale als een perifere route afgelegd zijn. Er is sprake van een centrale route als de lezer of luisteraar de informatie zorgvuldig in zich opneemt en kritische afwegingen maakt. Van een perifere route is sprake wanneer de lezer of luisteraar informatie oppervlakkig verwerkt op basis van perifere aanwijzingen. De route die iemand aflegt is afhankelijk van de motivatie en capaciteit van deze persoon. In een vervolgstudie zou er daarom voor gekozen kunnen worden de enquête digitaal af te nemen, maar dan wel in een gecontroleerde omgeving waar iedere proefpersoon evenveel tijd krijgt toegewezen.

Ondanks bovengenoemde implicaties wijzen de resultaten op een significant verschil. In het beoordelen van stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid zijn de participanten in staat geweest de ironische lading mee te nemen in de beoordeling ervan. Het gevolg hiervan is een meer positieve beoordeling van de stellingen over het Nederlandse buitenlandbeleid dan het geval is bij de serieuze lading van de politici. De serieuze lading van de politici heeft een meer negatieve beoordeling met zich meegebracht. De satirische lading van de cabaretiers verleidt tot een meer positieve attitude jegens de islam, immigratie en de Nederlandse buitenlandpolitiek.

Literatuur

Berkum, J. J. A. van (2011). *Zonder gevoel geen taal*. Oratie.

Hoeken, H. , Hornikx, J. & Hustinx, L. (2009). *Overtuigende teksten, onderzoek en ontwerp*. Bussum: Coutinho.

Horvath, M. A. H., Hegarty, P., Tyler, S. & Mansfield, S. (2011). 'Lights on at the end of the party': Are lads' mags mainstreaming dangerous sexism?, *British Journal of Psychology*.

Jansen, F. & Janssen D. (2010). Effects of positive politeness strategies in business letters. *Journal of Pragmatics*, 42, 2531-2548.

Kenrick, D. T., Neuberg, S. L. & Cialdini, R. B. (2002). *Social psychology: Unraveling the mystery*. Boston: Allyn & Bacon.

Kuipers, G. (2005). De strenge regels van de etnische grap: over de gevaren en de noodzaak van humor in een multiculturele samenleving. *Migrantenstudies*, 21 (4), 194-204.

O'Keefe, D. J. (2002). *Persuasion: Theory and research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Waskowskij, C. (2011). *Spreekt dit onderwerp je persoonlijk aan? De invloed van persoonlijk aanspreken en bron op tekstwaardering, imago van de zender, overtuigingen en intenties van 4- en 5 vwo leerlingen*. Universiteit Utrecht, Utrecht.

Publicaties op internet

Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (2008). *Derde rapport over Nederland (ECRI)*. Geraadpleegd op 28 mei 2012 via http://www.meldpunt.nl/uploads/upload_documents/Netherlands%203e%20rapport%20-%20cri08-3%20-%20neerlandais.pdf.

InOverheid (2010). *Wilders schaadt carrière allochtone ambtenaar*. Geraadpleegd op 28 mei 2012 via <http://www.inoverheid.nl/artikel/nieuws/1957218/wilders-schaadt-carriere-allochtoneambtenaar.html>.

Meldpunt Discriminatie Internet (2008). *Jaarverslag 2008 (MDI)*. Geraadpleegd op 28 mei 2012 via http://www.meldpunt.nl/uploads/upload_documents/Jaarverslag2008.pdf.

Pimfortuyn.com (2002). *Zijn uitspraken*, Volkskrant, 9 februari 2002. Geraadpleegd op 3 juni via <http://pimfortuyn.com/asp/default.asp?t=show&var=953>

Stichting Nederland Bekent Kleur (2008). *Wilders discrimineert Moslims*, De Limburger, 4 september 2004. Geraadpleegd op 3 juni 2012 via <http://www.watwilwilders.nl/WildersdiscrimineertMoslims.html>.

Bijlage – Enquêtevragen

Rood: Buitenlandstellingen

Groen: Neutrale stellingen

Zwart: Controlestellingen (niet gebruikt in de analyses)

Blok 1

1. Dat er een quotum van 1000 asielzoekers per jaar wordt ingevoerd is een uitstekend idee.
2. Het dragen van hoofddoekjes in publieke functies moet verboden worden.
3. Aan militaire operaties moet geen ontwikkelingsgeld besteed worden.
4. Vrouwenbesnijdenis moet zwaar bestraft worden.
5. Het verhogen van de AOW leeftijd is een goede manier om de olopende kosten van de overheid te drukken.
6. De langstudeerdersboete is een goede stimulans voor studenten om hun studie op tijd af te ronden.
7. Op de publieke omroep moet in deze tijden flink bezuinigd worden.
8. Met de bestaande maatregelen wordt voetbalgeweld voldoende beperkt in Nederland.
9. Een extra uitsmijter voor de discotheek geeft voldoende veiligheid in het uitgaansleven.
10. 200 gram groente per dag eten is een waardevol voedingsadvies voor iedereen.
11. In de cultuursector moeten bibliotheken zoveel mogelijk ontzien worden bij de bezuinigingen.
12. Aan de studiefinanciering mag niet gerommeld worden in de bezuinigingsafspraken.
13. Het betalen van de eerste zes maanden van de WW-uitkering moet voor werkgevers verplicht zijn.
14. Parkeervergunningen moeten gratis worden.
15. Gezamenlijke schoonmaakacties zijn bevorderend voor de sociale cohesie in de wijk.

Blok 2

16. De koran is in strijd met onze rechtsstaat en moet daarom verboden worden.
17. Het is terecht dat ons belastinggeld aan buitenlandse criminelen in Nederlandse TBS-klinieken besteed wordt.
18. Uitkeringstrekkers met een niet-Nederlandse nationaliteit moeten terug naar eigen land.
19. De gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen moet verdedigd worden.
20. Overlast door Oost-Europese werknemers moet harder aangepakt worden.
21. Het inkorten van het studentenreisrecht is een goede maatregel om te kunnen bezuinigen.
22. Goed verzorgde speeltuinen zijn prettig voor de hele buurt.
23. De onroerendezaakbelasting moet met 10% verlaagd worden.
24. Een dure auto is goed voor het aanzien van de straat.
25. De salarissen van bewindslieden en kamerleden moeten verlaagd worden.
26. Griekenland moet de eurozone uitgezet worden.
27. Subsidies voor kunst en cultuur moeten drastisch verlaagd worden.
28. Door strengere boetes opgelegd te krijgen, zullen de NS minder vertraging laten ontstaan.
29. Zwervers creëren een gevoel van onveiligheid in de buurt.
30. Op plaatsen waar veel overlast is moet meer cameratoezicht komen.

Blok 3

31. Voor mensen uit Islamitische landen moet er een immigratiestop komen in de wet.
32. De uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking zijn veel te hoog voor een klein land als Nederland.
33. Alle Islamitische scholen in Nederland moeten gesloten worden.
34. Dat Moslimvrouwen behandeling door mannelijke artsen weigeren, zou niet mogelijk moeten zijn.
35. Positieve discriminatie bij allochtonen en illegalen moet gestopt worden.
36. Het aanstellen van een wethouder voor de portefeuille Veiligheid is overbodig.
37. Groenkleurige openbare brievenbussen zijn goed voor het straatbeeld.
38. Het aantal praatpalen langs de snelweg moet uitgebreid worden.
39. Om een einde te maken aan de burgeroorlog in Syrië is een internationaal leger een goed middel.
40. In de hele stad moet preventief fouilleren op straat toegestaan zijn.
41. Speeltuinen moeten vaker onderhouden worden.
42. Het organiseren van de Olympische Spelen van 2028 is een mooie uitdaging voor Nederland.

43. Vanwege de schending van mensenrechten moet het EK in Oekraïne geboycot worden.
44. In het Openbaar Vervoer moet er beter toezicht komen.
45. Jongeren die overlast veroorzaken op straat moeten keihard aangepakt worden.

Blok 4

46. Aan multiculturele projecten mag geen geld meer worden gegeven.
47. Voor allochtonen in de zorg moet er geen speciaal personeel aangesteld worden.
48. Het is idioot om te denken dat alle culturen gelijkwaardig zijn aan elkaar.
49. Het dragen van een hoofddoekje in het onderwijs zou geaccepteerd moeten worden.
50. De belasting in Nederland moet omhoog van 19% naar 21%.
51. Voor het helpen van ouderen moeten thuiszorgmedewerkers meer tijd krijgen.
52. Een nette voortuin is een weldaad voor de buurt.
53. Roodkleurige openbare brievenbussen zijn slecht voor het straatbeeld.
54. Dat er een ouderenloket komt in elk stadsdeel is een noodzakelijk besluit geweest.
55. Aan de OV-jaarkaart mag niet worden gesleuteld in de bezuinigingsafspraken.
56. In de stad moeten drugsgebruikersruimtes geplaatst worden.
57. Voor boodschappen zouden mensen naar de dichtstbijzijnde supermarkt moeten gaan.
58. Hondenbelasting moet afgeschaft worden.
59. Voor ouderen en gehandicapten moeten er betere voorzieningen komen.
60. Op het houden van dieren moeten dierenbeulen een levenslang verbod krijgen.